

PRACE NAUKOWE

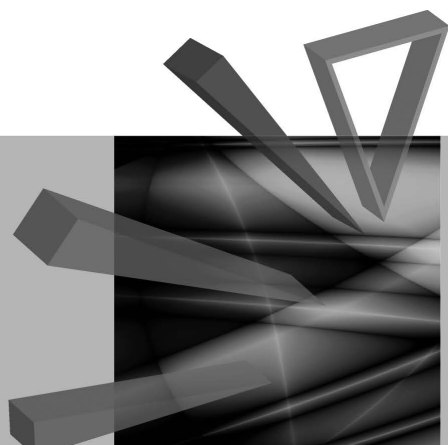
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

269

Dziś i jutro polityki spójności w Unii Europejskiej

Redaktorzy naukowi

Ewa Pancer-Cybulska

Ewa Szostak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Urszula Kalina-Prasznic, Marek Kozak, Barbara Kryk, Kazimierz Pająk,

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Marcin Orszulak

Łamanie: Comp-rajt

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-282-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Tatyana Andreeva: Present taxation policy in Latvia	11
Iwo Augustyński: Wpływ globalnego kryzysu finansowego na strukturę zadłużenia europejskich korporacji	23
Krzysztof Biegun: Realizacja antycyklicznej funkcji polityki budżetowej w Polsce w kontekście przygotowań do członkostwa w strefie euro	34
Jan Borowiec: Wpływ kryzysu gospodarczego i finansowego na spójność gospodarczą i społeczną Unii Europejskiej	47
Jarosław Czaja: Ograniczenia wzrostu emisji obligacji korporacyjnych na obszarze Eurolandu	58
Mariusz Czupich, Aranka Ignasiak-Szulc: Wybrane aspekty wzrostu innowacyjności regionu w opinii mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego	70
Marek A. Dąbrowski: Źródła wahań realnych kursów walutowych na Litwie, Łotwie i w Polsce w kontekście kryzysu gospodarczego	82
Aneta Jarosz-Angowska: Struktura działalności gospodarczej a konkurencyjność regionu	97
Wojciech Kosiedowski, Maria Kola-Bezka, Saulius Stanaitis: Przedsiębiorczość w regionach wschodniego pogranicza UE. Wybrane wyniki międzynarodowego badania ankietowego	107
Ewa Małuszyńska: Problemy definiowania oraz szacowania wielkości delokalizacji	121
Adam Pawlewicz, Piotr Szamrowski: Perspektywy funkcjonowania osi LEADER w nowym okresie programowania 2014-2020	133
Marzena Piotrowska-Trybull, Aranka Ignasiak-Szulc: Rola jednostki wojskowej w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w świetle badań ankietowych	144
Mariusz Ratajczak: Zreformowana polityka spójności i jej związek z priorytetami odnowionej Strategii Lizbońskiej	158
Adam Roznoch: Podstawowe problemy polityki spójności w Unii Europejskiej po roku 2013	169
Monika Słupińska, Mariusz Wypych: Realizacja zasady partnerstwa na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego na poziomie regionu	197
Artur Szmaciarski: Rola polityki spójności w realizacji strategii Europa 2020.....	212
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaya: Economic trends analysis of Latvia in EU cohesion policy conditions	223

Piotr Zapalowicz: Krytyka polityki spójności z punktu widzenia teorii monetaryzmu	231
Andrzej Żuk: Ukierunkowane terytorialnie zintegrowane podejście do rozwoju Unii Europejskiej w kontekście roli polityki spójności do 2020 r.	241

Summaries

Tatyana Andreeva: Aktualna polityka podatkowa Łotwy	22
Iwo Augustyński: The effects of the financial crisis on EU corporate debt structure	33
Krzysztof Biegun: The implementation of anticyclical fiscal policy in Poland in the context of preparations for membership in the euro area	46
Jan Borowiec: The impact of economic and financial crisis on economic and social cohesion of the European Union	57
Jarosław Czaja: Limitation of corporate bond issues increase in the Eurozone	69
Mariusz Czupich, Aranka Ignasiak-Szulc: Selected aspects of innovativeness improvement in the opinion of the inhabitants of Kujawsko-Pomorskie and Warmińsko-Mazurskie voivodeships	81
Marek A. Dąbrowski: Sources of fluctuations in real exchange rates in Lithuania, Latvia and Poland in the context of the global financial crisis	96
Aneta Jarosz-Angowska: Structure of economic activity and region competitiveness	106
Wojciech Kosiedowski, Maria Kola-Bezka, Saulius Stanaitis: Entrepreneurship in eastern borderlands of the European Union. Selected results of an international survey	120
Ewa Maluszyńska: Problems of defining and estimating the size of relocation	132
Adam Pawlewicz, Piotr Szamrowski: The perspectives of LEADER axis functioning in the new programming period 2014-2020	143
Marzena Piotrowska-Trybull, Aranka Ignasiak-Szulc: Role of military units in social and economic development of communes according to questionnaire research	157
Mariusz Ratajczak: The reformed cohesion policy and its relationship with the priorities of the renewed Lisbon Strategy	168
Adam Roznoch: Basic problems of cohesion policy in the European Union after 2013	196
Monika Słupińska, Mariusz Wypych: Implementation of the partnership principle within human capital development policies at the regional level	211
Artur Szmaciarski: The role of cohesion policy in the realization of Europe 2020 strategy	221

Zhanna Tsaarkubule, Alevtina Vishnevskaya: Analiza tendencji w gospodarce Łotwy w warunkach polityki spójności Unii Europejskiej	230
Piotr Zapalowicz: Criticism of the cohesion policy from the point of view of monetarism	240
Andrzej Żuk: Place based integrated approach to development of the European Union in the context of the role of the cohesion policy up to 2020	248

Wojciech Kosiedowski, Maria Kola-Bezka

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Saulius Stanaitis

Uniwersytet Edukacyjny w Wilnie

**PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ
W REGIONACH WSCHODNIEGO POGRANICZA UE.
WYBRANE WYNIKI
MIĘDZYNARODOWEGO BADANIA ANKIETOWEGO***

Streszczenie: Artykuł zawiera wyniki badania ankietowego przeprowadzonego w kilku regionach Polski, Litwy i Łotwy. Jego celem było zebranie opinii przedstawicieli lokalnych społeczności oraz samorządów terytorialnych na temat uwarunkowań procesu rozwoju przedsiębiorczości jako czynnika rozwoju regionalnego. Badanie wykazało, że niemal wszyscy respondenci przypisywali temu czynnikowi wysoką rangę, natomiast poglądy w kwestii metod i instrumentów kreowania przedsiębiorczości były zróżnicowane. Wnioski płynące z przedstawionego badania mogą znaleźć zastosowanie w polityce regionalnej.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, rozwój regionalny, EŚW.

1. Wstęp

Teoretyczne koncepcje rozwoju regionalnego traktują przedsiębiorczość jako jeden z jego zasadniczych czynników¹. Wskazują, że przedsiębiorstwa, wykorzystując

* Praca naukowa sfinansowana ze środków na naukę w latach 2010-2012 jako projekt badawczy NN114241838.

¹ Należy wśród nich wymienić: teorię centrum-peryferie, neoklasyczne teorie wzrostu regionalnego, koncepcję wzrostu endogenicznego, teorię postkeynesowską, teorię bazy ekonomicznej, koncepcję cyklu życia produktu, teorię biegunów wzrostu, teorię kumulatywnej przyczynowości, koncepcję ekorozwoju, koncepcję rozwoju opartego na procesach innowacyjnych, koncepcję terytorialnych systemów produkcyjnych oraz teorię klastrów. Zostały one zebrane i opisane m.in. w: M. Bąk i in., *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionalny*, PARP, Warszawa 2001, s. 24-29; Z. Makięła, *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa 2008, s. 26-33; K. Gawlikowska-Hueckel, *Procesy*

zasoby regionu, są generatorem postępu technicznego i innowacji, a efekty ich funkcjonowania mogą być większe i bardziej korzystne dla regionu, gdy wypracowane są w wyniku współpracy z innymi przedsiębiorstwami i instytucjami ułatwiającymi im sprawne działanie na rynku. Dla rozwoju regionu istotny jest więc klimat sprzyjający przedsiębiorczości, który jednocześnie kształtuje innowacyjność. Klimat ten zależy od takich czynników, jak: sytuacja gospodarcza na rynku międzynarodowym, działalność władz samorządowych na rzecz usuwania barier przedsiębiorczości oraz postawy przedsiębiorcze mieszkańców regionu. Te ostatnie przejawiają się m.in. w gotowości do podejmowania i twórczego rozwiązywania problemów oraz umiejętności wykorzystywania pojawiających się możliwości i elastycznego przystosowania się do zmieniających się warunków, zdolności do dostrzegania luk na rynku, wybiegania w przyszłość, poszukiwania zmiany i reagowania na nią oraz wykorzystania jej do społecznej lub gospodarczej innowacji.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono opinie mieszkańców i przedstawicieli samorządów terytorialnych² wybranych regionów Litwy, Łotwy i Polski o stymulantach i barierach przedsiębiorczości, podmiotach, które powinny ją wspierać, a także pożądanym działaniach wspomagających jej rozwój w regionie³. Na Litwie od mieszkańców zebrano 255 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankietowych, na Łotwie 114, a w Polsce 724. Od przedstawicieli samorządów terytorialnych na Łotwie uzyskano 78 kwestionariuszy zwrotnych, na Łotwie 27 i w Polsce 50.

2. Wyniki badania ankietowego mieszkańców

2.1. Czynniki stymulujące i ograniczające przedsiębiorczość w regionie

Według badanych mieszkańców Litwy najważniejszą stymulantą przedsiębiorczości w regionie była dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna. Bardzo istotne okazało się również nawiązywanie współpracy międzynarodowej oraz tradycje związane z przedsiębiorczością i innowacyjnością w regionie. Tradycje te przez badanych Łotyszy i Polaków zostały ocenione jako mało istotne w porównaniu z innymi czynnikami.

rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej. Konwergencja czy polaryzacja?, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002, s. 11-113.

² Samorządy terytorialne były reprezentowane przez pracowników kierowniczego szczebla.

³ Uzyskano je w wyniku badania ankietowego przeprowadzonego w 2011 r. przez międzynarodowy zespół działający przy Katedrze Integracji Europejskiej i Studiów Regionalnych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem W. Kosiedowskiego w ramach projektu badawczego pt. „Przedsiębiorczość i innowacyjność jako czynniki rozwoju regionów EŚW w kontekście wspólnotowej polityki spójności (ze szczególnym uwzględnieniem Polski)”, realizowanego w latach 2010-2012. Stanowią one kontynuację podobnych badań przeprowadzonych w latach 2001/2002 i 2006/2007. Zob. W. Kosiedowski (red.), *Konkurencyjność regionów w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej. Międzynarodowa analiza porównawcza*, Wyd. UMK, Toruń 2004, s. 479-495; W. Kosiedowski (red.), *Pogranicze w trakcie przemian*, Wyd. UMK, Toruń 2009, s. 279-446.

Tabela 1. Stymulanty przedsiębiorczości w regionie w ocenie mieszkańców Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa		
	Litwa	Łotwa	Polska
Wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego	2,31 (7)	1,96 (15)	2,19 (14)
Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna (dostępność komunikacyjna, drogi, sieć energetyczna, wodno-kanalizacyjna i telefoniczna, zainwestowane tereny)	2,92 (1)	2,27 (6)	2,45 (7)
Tradycje przedsiębiorczości i innowacyjności w społeczności regionalnej	2,38 (3)	1,92 (16)	1,99 (16)
Przedsięwzięcia podejmowane przez organy rządowe	1,90 (14)	2,06 (13)	2,27 (12)
Przedsięwzięcia podejmowane przez organy samorządu terytorialnego	1,94 (13)	2,07 (11)	2,38 (9)
Współpraca międzynarodowa (w tym międzyregionalna i transgraniczna)	2,55 (2)	2,60 (1)	2,58 (3)
Ułatwienia związane z zakładaniem przedsiębiorstw (uproszczenie procedur administracyjnych)	1,96 (12)	2,06 (12)	2,53 (6)
Dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	1,97 (11)	2,39 (4)	2,58 (4)
Działalność naukowo-badawcza oraz współpraca sektora B+R i praktyki	1,80 (16)	2,18 (8)	2,34 (11)
Działalność izb handlowo-przemysłowych, regionalnych i lokalnych stowarzyszeń o charakterze gospodarczym, agencji rozwoju regionalnego, parków przemysłowych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości itp.	1,82 (15)	2,05 (14)	2,16 (15)
Działalność na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	2,18 (9)	2,11 (10)	2,37 (10)
Dostępność środków wsparcia UE	2,34 (4)	2,49 (3)	3,16 (1)
Możliwość podwyższania kwalifikacji zawodowych	2,33 (5)	2,52 (2)	2,83 (2)
Dostępność pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp. dla ludności i przedsiębiorców	2,23 (8)	2,31 (5)	2,53 (5)
Odpowiednie programy edukacyjne w środkach masowego przekazu	2,13 (10)	2,22 (7)	2,26 (13)
Wyższe wykształcenie mieszkańców	2,32 (6)	2,17 (9)	2,44 (8)
Inne	0,06 (17)	0,00 (17)	0,02 (17)

* Respondenci ocenili czynniki stymulujące przedsiębiorczość w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny. W nawiasach podano miejsce danego czynnika w rankingu.

Źródło: własne badania ankietowe.

W przypadku respondentów z Łotwy najważniejszym czynnikiem stymulującym przedsiębiorczość w regionie była współpraca międzynarodowa, na drugim

miejscu znalazł się dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form podwyższania kwalifikacji, a na trzecim – środki finansowe UE dla przedsiębiorstw na wspieranie ich działalności. Czynniki te okazały się najważniejsze z punktu widzenia stymulowania przedsiębiorczości w regionie także w opinii badanych mieszkańców Polski. Za najistotniejsze Polacy uznali fundusze UE przeznaczone dla przedsiębiorstw, na drugim miejscu znalazła się możliwość podwyższania kwalifikacji, a na trzecim – nawiązywanie współpracy międzynarodowej. Zarówno badani Łotysze, jak i Polacy stosunkowo wysoko ocenili również dostępność kredytów dla przedsiębiorstw oraz dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp. Wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, uważany powszechnie za jeden z głównych determinantów rozwoju przedsiębiorczości, według badanych mieszkańców Litwy, Łotwy i Polski nie jest istotny i nie znalazł się w czołówce rankingu czynników stymulujących przedsiębiorczość w regionie. Według wskazań respondentów z Litwy uplasował się na 7. miejscu, według Łotyszy na 15. pozycji, a w opinii Polaków na 14. (zob. tab. 1).

W ocenie badanych mieszkańców Litwy najistotniejszymi czynnikami ograniczającymi przedsiębiorczość w regionie były: brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość w regionie, podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe, oraz zbyt skomplikowane procedury administracyjne związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw. W przypadku respondentów z Łotwy i Polski najważniejszymi barierami przedsiębiorczości okazały się: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu oraz brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość w regionie, podejmowanych przez organy rządowe. Badani mieszkańcy wszystkich trzech krajów za mało istotny czynnik ograniczający przedsiębiorczość w regionie uznali niski udział ludności z wyższym wykształceniem w ogólnej liczbie mieszkańców regionu (zob. tab. 2).

Tabela 2. Bariery przedsiębiorczości w regionie w ocenie mieszkańców Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa		
	Litwa	Łotwa	Polska
1	2	3	4
Niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego	2,63 (4)	2,89 (1)	2,40 (2)
Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (dostępność komunikacyjna, drogi, sieć energetyczna, wodno-kanalizacyjna i telefoniczna, zainwestowane tereny)	1,99 (15)	2,71 (2)	2,59 (1)
Brak tradycji przedsiębiorczości i innowacyjności w społeczności regionalnej	2,46 (6)	2,40 (7)	2,10 (8)
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć podejmowanych przez organy rządowe	2,80 (1)	2,50 (3)	2,34 (3)
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć podejmowanych przez organy samorządu terytorialnego	2,70 (3)	2,43 (6)	2,26 (5)

1	2	3	4
Brak/niedostateczna skala współpracy międzynarodowej (w tym międzyregionalnej i transgranicznej)	2,38 (8)	2,37 (9)	2,08 (10)
Utrudnienia w zakładaniu nowych przedsiębiorstw (zbyt skomplikowane procedury administracyjne)	2,75 (2)	2,47 (5)	2,31 (4)
Utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,58 (5)	2,49 (4)	2,22 (6)
Brak/niedostateczna skala działalności naukowo-badawczej oraz współpracy sektora B+R i praktyki	2,37 (9)	2,37 (8)	2,12 (7)
Brak/niedostateczna skala działalności izb handlowo-przemysłowych, regionalnych i lokalnych stowarzyszeń o charakterze gospodarczym, agencji rozwoju regionalnego, parków przemysłowych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości itp.	2,11 (14)	2,21 (13)	1,99 (13)
Brak/niedostateczna skala działalności na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	2,28 (12)	2,18 (15)	2,01 (11)
Brak dostępu/utrudniony dostęp do środków wsparcia UE	2,46 (7)	2,27 (12)	2,09 (9)
Ograniczone możliwości podwyższania kwalifikacji zawodowych	2,22 (13)	2,35 (10)	1,99 (14)
Brak/utrudniony dostęp ludności i przedsiębiorców do pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp.	2,34 (11)	2,31 (11)	1,95 (15)
Brak/nieodpowiednie programy edukacyjne w środkach masowego przekazu	2,36 (10)	2,10 (16)	1,89 (16)
Niski udział ludności z wyższym wykształceniem	1,92 (16)	2,19 (14)	2,01 (12)
Inne	0,00 (17)	0,00 (17)	0,02 (17)

* Respondenci ocenili czynniki ograniczające przedsiębiorczość w regionie, w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny. W nawiasach podano miejsce danego czynnika w rankingu.

Źródło: własne badania ankietowe.

2.2. Działania wspierające rozwój przedsiębiorczości w regionie

Wśród najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w regionie respondenci z Litwy, Łotwy i Polski najczęściej wymieniali wprowadzanie ulg inwestycyjnych dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe. Odpowiedź ta została wskazana przez 69,4% badanych Litwinów, 65,8% Łotyszy i 56,2% Polaków. W przypadku mieszkańców Litwy duża grupa respondentów za pożądane działanie wspierające przedsiębiorczość w regionie uznała uproszczenie procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej (46,7% respondentów), organizowanie powiązań między sferami nauki i praktyki gospodarczej (40,8%), a także wprowadzanie ulg w podatkach lokalnych (40%). W przypadku badanych mieszkańców Łotwy i Polski wśród najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w regionie znalazły się: organizowanie powiązań między sfera-

mi nauki i praktyki gospodarczej (odpowiedź wskazana przez 37,7% respondentów z Łotwy i 35,8% respondentów z Polski), tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (odpowiednio 36% i 40,2%) oraz uproszczenie procedur związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej (odpowiednio 35,1% i 30%). Wśród badanych mieszkańców Polski bardzo często wymienianym działaniem wspierającym rozwój przedsiębiorczości w regionie było także tworzenie instytucji otoczenia biznesu. Odpowiedź ta została wskazana przez 47% respondentów (zob. tab. 3).

Tabela 3. Najbardziej pożądane działania wspierające przedsiębiorczość w regionie według mieszkańców Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Udział respondentów (%)		
	Litwa	Łotwa	Polska
Ułatwienia procedur związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej	46,7	35,1	30,0
Ulgi w podatkach lokalnych	40,0	28,9	20,0
Ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe	69,4	65,8	56,2
Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych	40,4	36,0	40,2
Rozwój instytucji otoczenia biznesu wspierających przedsiębiorczość	22,0	28,9	47,0
Organizowanie powiązań między sferami nauki i praktyki	40,8	37,7	35,8
Inwestycje w infrastrukturę techniczną	5,5	11,4	13,3
Działania na rzecz pozyskiwania kapitału zagranicznego	14,5	8,8	7,3
Promocja regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej	12,5	28,9	22,2
Ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe z UE	8,2	16,7	22,8
Inne	0,0	0,0	0,0

* Udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali po 3 działania.

Źródło: własne badania ankietowe.

2.3. Podmioty wspierające przedsiębiorczość w regionie

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w regionie według badanych mieszkańców Litwy powinno być przede wszystkim domeną instytucji finansowych (banków, instytucji kredytowych). Ważną rolę w tym zakresie powinny odgrywać również organy samorządu terytorialnego i instytucje otoczenia biznesu, takie jak: działające w regionie agencje rozwoju regionalnego, parki technologiczne i inkubatory przedsiębiorczości, a ponadto szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe.

W ocenie badanych mieszkańców Łotwy najistotniejszymi podmiotami wspierającymi rozwój przedsiębiorczości były instytucje otoczenia biznesu. Na dalszych pozycjach w rankingu podmiotów zaangażowanych we wspieranie przedsiębiorczości znalazły się banki i instytucje kredytowe oraz szkoły wyższe i jednostki z sektora badawczo-rozwojowego. Mniejsze znaczenie miały natomiast organy administracji rządowej i samorządowej.

Tabela 4. Podmioty zaangażowane we wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w regionie w ocenie mieszkańców Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa		
	Litwa	Łotwa	Polska
Organy administracji rządowej	2,49 (5)	1,89 (5)	2,60 (4)
Organy samorządu terytorialnego	3,23 (2)	2,46 (4)	3,11 (1)
Instytucje otoczenia biznesu (agencje rozwoju regionalnego, ośrodki wsparcia biznesu, parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości itp.)	2,98 (3)	2,93 (1)	2,94 (2)
Szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe itp.	2,65 (4)	2,72 (3)	2,77 (3)
Banki, instytucje kredytowe	3,29 (1)	2,88 (2)	2,54 (5)
Inne	0,04 (6)	0,06 (6)	0,02 (6)

* Respondenci ocenili podmioty, które powinny wspierać rozwój przedsiębiorczości w regionie w skali od 0 – podmiot pełniący najmniejszą rolę w systemie wsparcia przedsiębiorczości w regionie do 4 – podmiot najważniejszy. W nawiasach podano miejsce danego podmiotu w rankingu.

Źródło: własne badania ankietowe.

Według badanych mieszkańców Polski najważniejszą rolę we wspieraniu przedsiębiorczości odgrywają organy samorządu terytorialnego. Duże znaczenie mają także: instytucje otoczenia biznesu, szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe. Na dalszych pozycjach w rankingu podmiotów zaangażowanych we wspieranie przedsiębiorczości znalazły się organy administracji rządowej, banki i instytucje kredytowe, chociaż ich średnie oceny punktowe wyznaczone na podstawie ocen przypisanych im przez respondentów wskazują, że podmioty te w zakresie wspierania przedsiębiorczości również mają duże znaczenie (zob. tab. 4).

3. Wyniki badania ankietowego samorządów terytorialnych

3.1. Znaczenie przedsiębiorczości dla rozwoju regionu

Wśród najczęściej wymienianych przez przedstawicieli samorządów korzyści dla regionu z tytułu rozwoju przedsiębiorczości znalazły się: nowe, dodatkowe miejsca pracy (wskazane przez prawie 80% respondentów z Litwy, prawie 90% respondentów z Łotwy i prawie wszystkich respondentów z Polski), wzrost wpływów do budżetów samorządów terytorialnych (wskazany przez odpowiednio 41%, 55,6% i 62% respondentów) oraz wzrost dochodów mieszkańców regionu (wskazany przez odpowiednio 44,9%, 66,7% i 58% respondentów). Pozostałe korzyści dla regionu, wynikające z rozwoju przedsiębiorczości, były wskazywane rzadziej. Wy różnił się wśród nich jedynie postęp techniczny i technologiczny w przedsiębior-

stwach, który został wskazany przez 38,5% respondentów z Litwy, 33,3% z Łotwy i 28% z Polski, oraz poprawa rentowności przedsiębiorstw wskazana przez 37% przedstawicieli samorządów łotewskich (zob. tab. 5).

Tabela 5. Potencjalne korzyści dla regionu związane z rozwojem przedsiębiorczości według przedstawicieli samorządów Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Udział respondentów (w %)		
	Litwa	Łotwa	Polska
Zwiększenie liczby miejsc pracy	79,5	88,9	98,0
Poprawa jakości towarów i usług	20,5	7,4	22,0
Postęp techniczny i technologiczny w przedsiębiorstwach	38,5	33,3	28,0
Większe wpływy do budżetu samorządu terytorialnego	41,0	55,6	62,0
Wzrost dochodów mieszkańców	44,9	66,7	58,0
Poprawa stanu środowiska przyrodniczego	29,5	7,4	16,0
Zwiększenie rentowności przedsiębiorstw	14,1	37,0	12,0
Inne	3,8	3,7	2,0

* Udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazywali więcej niż jeden wariant odpowiedzi.

Źródło: własne badania ankietowe.

3.2. Czynniki stymulujące i ograniczające przedsiębiorczość w regionie

Najistotniejszym czynnikiem stymulującym przedsiębiorczość w ocenie przedstawicieli litewskich samorządów terytorialnych, podobnie jak według mieszkańców Litwy, była dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna. Drugie miejsce w rankingu stymulantów przedsiębiorczości zajął wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, na trzecim miejscu znalazły się kredyty dla podmiotów gospodarczych, a na czwartym przedsięwzięcia podejmowane przez organy rządowe.

Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego Łotwy za najważniejsze z punktu widzenia pobudzania przedsiębiorczości w regionie uznali dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną (w ocenie mieszkańców była ona dopiero szоста w kolejności pod względem ważności), przedsięwzięcia podejmowane przez organy samorządu terytorialnego (w rankingu mieszkańców jedenaste) i organy rządowe (w rankingu mieszkańców trzynaste), a także współpracę międzynarodową, dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów (w rankingu mieszkańców czwarty) i ułatwienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw (w rankingu mieszkańców dwunaste).

Według przedstawicieli polskich samorządów, podobnie jak w ocenie badanych mieszkańców Polski, najważniejszym czynnikiem stymulującym przedsiębiorczość w regionie były środki finansowe UE dla przedsiębiorstw na wspieranie ich działalności. Na drugim miejscu w rankingu znalazły się ułatwienia związane z zakładaniem przedsiębiorstw, a na dalszych pozycjach – możliwość podwyższania kwalifikacji oraz dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna. Zarówno według

przedstawiciele samorządów, jak i mieszkańców ważnymi czynnikami były także dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp. oraz dostępność kredytów dla przedsiębiorstw (zob. tab. 6).

Tabela 6. Stymulanty przedsiębiorczości w regionie w ocenie przedstawicieli samorządów Litwy, Łotwy i Polski

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa		
	Litwa	Łotwa	Polska
Wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego	2,64 (2)	2,22 (2)	2,60 (9)
Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna (dostępność komunikacyjna, drogi, sieć energetyczna, wodno-kanalizacyjna i telefoniczna, zainwestowane tereny)	2,75 (1)	2,52 (1)	2,88 (3)
Tradycje przedsiębiorczości i innowacyjności w społeczności regionalnej	2,07 (11)	1,93 (8)	2,16 (15)
Przedsięwzięcia podejmowane przez organy rządowe	2,27 (4)	2,11 (3)	2,12 (16)
Przedsięwzięcia podejmowane przez organy samorządu terytorialnego	2,10 (10)	2,07 (4)	2,62 (8)
Współpraca międzynarodowa (w tym międzyregionalna i transgraniczna)	2,19 (6)	2,07 (5)	2,66 (7)
Ułatwienia związane z zakładaniem przedsiębiorstw (uproszczenie procedur administracyjnych)	2,16 (8)	2,07 (6)	2,90 (2)
Dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,27 (3)	2,07 (7)	2,80 (5)
Działalność naukowo-badawcza oraz współpraca sektora B+R i praktyki	1,91 (15)	1,74 (15)	2,44 (11)
Działalność izb handlowo-przemysłowych, regionalnych i lokalnych stowarzyszeń o charakterze gospodarczym, agencji rozwoju regionalnego, parków przemysłowych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości itp.	1,97 (14)	1,43 (16)	2,22 (14)
Działalność na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	2,19 (7)	1,78 (11)	2,32 (12)
Dostępność środków wsparcia UE	2,14 (9)	1,89 (9)	3,46 (1)
Możliwość podwyższania kwalifikacji zawodowych	2,04 (12)	1,78 (10)	2,88 (4)
Dostępność pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp. dla ludności i przedsiębiorców	2,02 (13)	1,74 (12)	2,72 (6)
Odpowiednie programy edukacyjne w środkach masowego przekazu	2,22 (5)	1,74 (13)	2,30 (13)
Wyższe wykształcenie mieszkańców	1,73 (16)	1,74 (14)	2,50 (10)
Inne	0,14 (17)	0,00 (17)	0,16 (17)

* Respondenci ocenili czynniki stymulujące przedsiębiorczość w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny. W nawiasach podano miejsce danego czynnika w rankingu.

Źródło: własne badania ankietowe.

Według przedstawicieli samorządów terytorialnych Litwy najistotniejszymi czynnikami ograniczającymi przedsiębiorczość w regionie były: brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość w regionie, podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe, zbyt skomplikowane procedury administracyjne związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw oraz utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów.

Według respondentów z Łotwy najważniejszymi barierami przedsiębiorczości w regionie były: niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość w regionie, podejmowanych przez organy rządowe i samorządowe, brak tradycji przedsiębiorczości w regionie oraz utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów.

W ocenie badanych przedstawicieli polskich samorządów najistotniejszymi barierami przedsiębiorczości były: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, niski udział ludności z wyższym wykształceniem w ogólnej liczbie mieszkańców regionu, brak/niedostateczna skala działalności na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego oraz utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw, a także inne (zob. tab. 7).

Odpowiedzi przedstawicieli litewskich samorządów sugerują, że działania wspierające przedsiębiorczość realizowane przez organy samorządu terytorialnego są w dużej mierze zbieżne z oczekiwaniami mieszkańców. Najczęściej realizowanymi działaniami wspierającymi przedsiębiorczość w regionie, które zostały wskazane przez przedstawicieli litewskich samorządów, były bowiem ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe, tworzenie specjalnych stref ekonomicznych, ulgi w podatkach lokalnych oraz ułatwienia procedur związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej. Badani mieszkańcy Litwy wśród pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość wymieniali często także organizowanie powiązań między sferami nauki i praktyki gospodarczej (odpowiedź tę wskazało 40,8% respondentów), lecz działanie to zostało wymienione jedynie przez 23,1% przedstawicieli samorządów. Z kolei 42,3% samorządów wprowadziło ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe z UE, co zostało wskazane jako jedno z najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość tylko przez 8,2% badanych mieszkańców.

Odpowiedzi przedstawicieli samorządów łotewskich wskazują natomiast, że działania samorządów związane ze wspieraniem przedsiębiorczości nie są zbieżne z oczekiwaniami mieszkańców. Wprawdzie wyniki badania pokazują, że prawie połowa samorządów jest zaangażowana w tworzenie specjalnych stref ekonomicznych, czego oczekują mieszkańcy, jednak 55,6% jednostek samorządu terytorialnego prowadzi działania mające ułatwić pozyskiwanie środków finansowych z UE, 40,7% promuje region jako atrakcyjne miejsce prowadzenia działalności gospodarczej, a 29,6% inwestuje w infrastrukturę techniczną, podczas gdy stosunkowo niewielu mieszkańców (odpowiednio 16,7%, 28,9% i 11,4%) postrzega te działania jako pożądane z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości.

Tabela 7. Bariery przedsiębiorczości w regionie w ocenie przedstawicieli samorządów Litwy, Łotwy i Polski

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa		
	Litwa	Łotwa	Polska
Niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego	1,96 (14)	3,15 (1)	3,14 (2)
Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (dostępność komunikacyjna, drogi, sieć energetyczna, wodno-kanalizacyjna i telefoniczna, zainwestowane tereny)	1,47 (16)	3,11 (2)	3,18 (1)
Brak tradycji przedsiębiorczości i innowacyjności w społeczności regionalnej	2,25 (8)	2,59 (6)	2,52 (7)
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć podejmowanych przez organy rządowe	2,68 (3)	2,96 (3)	2,52 (6)
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć podejmowanych przez organy samorządu terytorialnego	2,77 (2)	2,85 (4)	2,00 (16)
Brak/niedostateczna skala współpracy międzynarodowej (w tym międzyregionalnej i transgranicznej)	2,48 (5)	1,96 (8)	2,24 (14)
Utrudnienia w zakładaniu nowych przedsiębiorstw (zbyt skomplikowane procedury administracyjne)	2,84 (1)	1,67 (14)	2,56 (5)
Utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,64 (4)	2,59 (5)	2,46 (8)
Brak/niedostateczna skala działalności naukowo-badawczej oraz współpracy sektora B+R i praktyki	2,26 (7)	2,33 (7)	2,26 (12)
Brak/niedostateczna skala działalności izb handlowo-przemysłowych, regionalnych i lokalnych stowarzyszeń o charakterze gospodarczym, agencji rozwoju regionalnego, parków przemysłowych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości itp.	2,13 (11)	1,85 (9)	2,34 (9)
Brak/niedostateczna skala działalności na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	2,12 (13)	1,85 (10)	2,58 (4)
Brak dostępu/utrudniony dostęp do środków wsparcia UE	2,28 (6)	1,70 (13)	2,30 (10)
Ograniczone możliwości podwyższania kwalifikacji zawodowych	2,18 (9)	1,67 (15)	2,24 (13)
Brak/utrudniony dostęp ludności i przedsiębiorców do pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp.	2,13 (12)	1,74 (11)	2,28 (11)
Brak/nieodpowiednie programy edukacyjne w środkach masowego przekazu	2,14 (10)	1,74 (12)	2,02 (15)
Niski udział ludności z wyższym wykształceniem	1,56 (15)	1,52 (16)	2,98 (3)
Inne	0,08 (17)	0,00 (17)	0,08 (17)

* Respondenci ocenili czynniki ograniczające przedsiębiorczość w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny. W nawiasach podano miejsce danego czynnika w rankingu.

Źródło: własne badania ankietowe.

Działania wspierające przedsiębiorczość realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce również wydają się mało adekwatne do oczekiwań mieszkańców. Najczęściej wymienianymi przez przedstawicieli samorządów działaniami mającymi na celu wspieranie przedsiębiorczości były: inwestycje w infra-

strukturę techniczną (48% respondentów), promocja regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej (46%) oraz ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe UE (32%). Te ostatnie zostały wprawdzie wymienione jako jedne z najbardziej pożądaných przez mieszkańców, ale ponad połowa z nich (52,6%) wskazała, że najbardziej potrzebne jest wprowadzanie ulg inwestycyjnych dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe (zob. tab. 8).

Tabela 8. Działania wspierające przedsiębiorczość w regionie realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Udział respondentów (%)		
	Litwa	Łotwa	Polska
Ułatwienia procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej	38,5	11,1	22,0
Ułgi w podatkach lokalnych	42,3	25,9	26,0
Ułgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe	73,1	3,7	22,0
Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych	50,0	48,1	22,0
Rozwój instytucji otoczenia biznesu, wspierających przedsiębiorczość	21,8	25,9	22,0
Organizowanie powiązań między sferami nauki i praktyki	23,1	11,1	6,0
Inwestycje w infrastrukturę techniczną	7,7	29,6	48,0
Działania na rzecz pozyskiwania kapitału zagranicznego	2,6	11,1	20,0
Promocja regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej	26,9	40,7	46,0
Ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe z UE	42,3	55,6	32,0
Inne	2,6	0,0	4,0
Brak działań wspierających rozwój przedsiębiorczości	7,7	0,0	6,0

* Uwaga: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali po 3 działania.

Źródło: własne badania ankietowe.

Tabela 9. Niedostatecznie wykorzystywane działania ukierunkowane na wzrost przedsiębiorczości według przedstawicieli samorządów Litwy, Łotwy i Polski*

Wyszczególnienie	Udział respondentów (%)		
	Litwa	Łotwa	Polska
Partnerstwo publiczno-prywatne	60,3	48,1	64,0
Marketing terytorialny	15,4	63,0	28,0
Organizacja sieci współpracy między przedsiębiorstwami	9,0	22,2	40,0
Rozbudowa i modernizacja infrastruktury	7,7	59,3	40,0
Inne	2,6	0,0	14,0

* Udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci wskazali więcej niż jeden wariant odpowiedzi.

Źródło: jak w tabeli 1.

Najczęściej wymienianym przez przedstawicieli samorządów terytorialnych Litwy i Polski niedostatecznie wykorzystywanym działaniem, które mogłoby służyć rozwojowi przedsiębiorczości w regionie, była współpraca podmiotów publicznych

i prywatnych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego. Przedstawiciele samorządów łotewskich najczęściej wskazywali natomiast marketing terytorialny (63%) oraz rozbudowę i modernizację infrastruktury (59,3%; zob. tab. 9).

4. Zakończenie

Przedstawione w niniejszym artykule wyniki międzynarodowego badania ankietowego wykazały, że porównywane regiony, a wraz z nimi również państwa, do których należą, znalazły się w podobnej sytuacji gospodarczej o zbliżonych problemach i trudnościach rozwojowych. Pomimo wielu cech wspólnych proces rozwoju regionalnego w poszczególnych krajach jest jednak znacznie zróżnicowany pod względem charakteru i stopnia zaawansowania. Uzyskane odpowiedzi dowodzą, że przedsiębiorczość powszechnie jest postrzegana jako jeden z najważniejszych czynników tego rozwoju, i to zarówno przez lokalne społeczności, jak i reprezentujące je samorządy terytorialne. Niektóre stymulanty tej przedsiębiorczości, a także instrumenty i formy jej wsparcia oraz podmioty udzielające takiej pomocy, były oceniane w sposób bardzo zbliżony, a niekiedy nawet identyczny. Przede wszystkim dotyczyło to: infrastruktury technicznej, ulg inwestycyjnych oraz dostępu do kredytu. Jednocześnie inne – m.in. tradycje, powiązania praktyki z nauką czy przedsięwzięcia samorządowe – były traktowane w sposób zróżnicowany.

Należy także podkreślić, że odpowiedzi przedstawiceli samorządów terytorialnych w przypadku większości pytań wykazywały zastanawiającą zbieżność, co dowodzi, że rozwój przedsiębiorczości w analizowanych regionach trapią te same bolączki.

Wydaje się, że zaprezentowane wyniki badania nie tylko poszerzają wiedzę o naszych sąsiadach, lecz mogą też stanowić jedną z przesłanek doskonalenia polityki regionalnej w zakresie kreowania przedsiębiorczości i innowacyjności w procesie rozwoju regionów i podnoszenia ich konkurencyjności.

Literatura

- Bąk M., Grabowski M., Kulawczuk P., Nowicki M., Wargacki M., Wojnicka E., *Małe i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionalny*, PARP, Warszawa 2001.
- Gawlikowska-Hueckel K., *Procesy rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej. Konwergencja czy polaryzacja?*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002.
- Kosiedowski W. (red.), *Konkurencyjność regionów w okresie przechodzenia do gospodarki rynkowej. Międzynarodowa analiza porównawcza*, Wyd. UMK, Toruń 2004.
- Kosiedowski W. (red.), *Pogranicze w trakcie przemian*, Wyd. UMK, Toruń 2009.
- Makiela Z., *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa 2008.

ENTREPRENEURSHIP IN EASTERN BORDERLANDS OF THE EUROPEAN UNION. SELECTED RESULTS OF AN INTERNATIONAL SURVEY

Summary: The article contains results of a survey conducted in several regions of Poland, Lithuania and Latvia. Its purpose was to gather the views of representatives of local communities and local authorities on the conditions of the development process of entrepreneurship as a factor of regional development. This study showed that almost all respondents attributed high rank to this factor but views on methods and instruments for the creation of entrepreneurship were diversified. The conclusions of the study can be applied in regional policy.

Keywords: entrepreneurship, regional development, CEE.